

ЗАКОН ЗА ОТГОВОРНОСТТА НА ДЪРЖАВАТА И ОБЩИНИТЕ ЗА ВРЕДИ (ЗАГЛ. ИЗМ. - ДВ, БР. 30 ОТ 11.04.2006 Г., В СИЛА ОТ 12.07.2006 Г.)

В сила от 01.01.1989 г.

*Обн. ДВ. бр.60 от 5 Август 1988г., изм. ДВ. бр.59 от 9 Юли 1993г., изм. ДВ. бр.12 от 9 Февруари 1996г., доп. ДВ. бр.67 от 27 Юли 1999г., изм. ДВ. бр.92 от 10 Ноември 2000г., изм. ДВ. бр.105 от 29 Декември 2005г., изм. ДВ. бр.30 от 11 Април 2006г., изм. ДВ. бр.33 от 21 Април 2006г., изм. ДВ. бр.43 от 29 Април 2008г., изм. ДВ. бр.17 от 6 Март 2009г., изм. и доп. ДВ. бр.38 от 18 Май 2012г., изм. и доп. ДВ. бр.98 от 11 Декември 2012г., изм. ДВ. бр.7 от 19 Януари 2018г., **изм. и доп. ДВ. бр.94 от 29 Ноември 2019г.***

Отговорност за дейност на администрацията

Чл. 1. (1) (Доп. - ДВ, бр. 105 от 2005 г., в сила от 01.01.2006 г., изм. - ДВ, бр. 30 от 2006 г., в сила от 12.07.2006 г., доп. - ДВ, бр. 94 от 2019 г.) Държавата и общините отговарят за вредите, причинени на граждани и юридически лица от незаконосъобразни актове, действия или бездействия на техни органи и длъжностни лица при или по повод изпълнение на административна дейност, както и за вредите, причинени от действието на отменени като незаконосъобразни или обявени за нищожни подзаконови нормативни актове.

(2) (Доп. - ДВ, бр. 98 от 2012 г.) Исковете по ал. 1 се разглеждат по реда, установен в Административнопроцесуалния кодекс, като местната подсъдност се определя по чл. 7, ал. 1.

Отговорност за дейност на правозащитните органи

Чл. 2. (1) (Предишен текст на чл. 2, изм. - ДВ, бр. 43 от 2008 г., в сила от 30.05.2008 г., изм. - ДВ, бр. 98 от 2012 г.) Държавата отговаря за вредите, причинени на граждани от разследващите органи, прокуратурата или съда, при:

1. задържане под стража, включително като мярка за неотклонение, домашен арест, когато са били отменени, прилагане от съда на задължително настаняване и лечение или принудителни медицински мерки, когато те бъдат отменени, както и при всички други случаи на лишаване от свобода в нарушение на чл. 5, § 1 от Конвенцията за защита на правата на човека и основните свободи, съставена в Рим на 4 ноември 1950 г. (ратифицирана със закон - ДВ, бр. 66 от 1992 г.) (обн., ДВ, бр. 80 от 1992 г.; изм., бр. 137 от 1998 г.; попр., бр. 97 от 1999 г. и бр. 38 от 2010 г.), наричана по-нататък "Конвенцията";

2. нарушаване на права, защитени от чл. 5, § 2 - 4 на Конвенцията;

3. обвинение в извършване на престъпление, ако лицето бъде оправдано или ако образуваното наказателно производство бъде прекратено поради това, че деянието не е извършено от лицето или че извършеното деяние не е престъпление, или поради това, че наказателното производство е образувано, след като наказателното преследване е погасено по давност или деянието е амнистирано;

4. налагане на наказание по Наказателния кодекс или на административно наказание, когато лицето бъде оправдано или административното наказание бъде отменено;

5. прилагане от съда на административна мярка, когато решението му бъде отменено като незаконосъобразно;

6. изпълнение на наложено наказание над определения срок или размер;

7. незаконосъобразно използване на специални разузнавателни средства.

(2) (Нова - ДВ, бр. 38 от 2012 г., в сила от 19.11.2012 г., изм. - ДВ, бр. 7 от 2018 г.)

Държавата отговаря за вредите, причинени на граждани от съдебни актове по Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество.

(3) (Нова - ДВ, бр. 43 от 2008 г., в сила от 30.05.2008 г., предишна ал. 2 - ДВ, бр. 38 от 2012 г., в сила от 19.11.2012 г., доп. - ДВ, бр. 98 от 2012 г.) Исковете по ал. 1 и 2 се разглеждат по реда, установен в Гражданския процесуален кодекс.

Отговорност за дейност на Комисията за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество (Загл. изм. - ДВ, бр. 7 от 2018 г.)

Чл. 2а. (Нов - ДВ, бр. 38 от 2012 г., в сила от 19.11.2012 г., изм. - ДВ, бр. 7 от 2018 г.) Държавата отговаря за вредите, причинени на граждани и юридически лица от незаконосъобразни актове, действия или бездействия на органите и на длъжностните лица по Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество, извършени при или по повод изпълнение на правомощията или службата им.

Отговорност за дейност на органите на съдебната власт за нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок

Чл. 2б. (Нов - ДВ, бр. 98 от 2012 г.) (1) Държавата отговаря за вредите, причинени на граждани и на юридически лица от нарушение на правото на разглеждане и решаване на делото в разумен срок съгласно чл. 6, § 1 от Конвенцията.

(2) Исковете по ал. 1 се разглеждат по реда на Гражданския процесуален кодекс, като съдът взема предвид общата продължителност и предмета на производството, неговата фактическа и правна сложност, поведението на страните и на техните процесуални или законни представители, поведението на останалите участници в процеса и на компетентните органи, както и други факти, които имат значение за правилното решаване на спора.

(3) Предявяването на иск за обезщетение за вреди по висящо производство не е пречка за предявяване на иск и след приключване на производството.

Ред за разглеждане на искове срещу държавата за вреди от нарушение на правото на Европейския съюз

Чл. 2в. (Нов - ДВ, бр. 94 от 2019 г.) (1) Когато вредите са причинени от достатъчно съществено нарушение на правото на Европейския съюз, исковете се разглеждат от съдилищата по реда на:

1. Административнопроцесуалния кодекс - за вреди по чл. 1, ал. 1, както и за вреди от правораздавателната дейност на административните съдилища и Върховния административен съд;

2. Гражданския процесуален кодекс - извън случаите по т. 1, като ответникът по делата се определя по реда на чл. 7.

(2) Когато искът по ал. 1 е предявен срещу няколко ответници, се разглежда по реда на Административнопроцесуалния кодекс, ако страна по делото е административен съд, Върховният административен съд или юридическо лице за вреди, причинени при или по повод административна дейност.

(3) За дължимите такси и разноски се прилагат чл. 9а и 10.

Задължение за разясняване

Чл. 3. (Изм. - ДВ, бр. 30 от 2006 г., в сила от 12.07.2006 г., доп. - ДВ, бр. 43 от 2008 г., в сила от 30.05.2008 г.) Органът, който е отменил незаконния акт по чл. 2, ал. 1, е длъжен да

разясни на гражданина или на представител на юридическото лице реда, по който могат да защитят правата си.

Обезщетение, дължимо от държавата и общините (Загл. доп. - ДВ, бр. 43 от 2008 г., в сила от 30.05.2008 г.)

Чл. 4. (1) (Изм. - ДВ, бр. 43 от 2008 г., в сила от 30.05.2008 г., предишен текст на чл. 4 - ДВ, бр. 94 от 2019 г.) Държавата и общините дължат обезщетение за всички имуществени и неимуществени вреди, които са пряка и непосредствена последица от увреждането, независимо от това, дали са причинени виновно от длъжностното лице.

(2) (Нова - ДВ, бр. 94 от 2019 г.) Когато искът е предявен срещу няколко ответници, те отговарят солидарно.

Освобождаване от отговорност

Чл. 5. (1) Ако увреждането е причинено поради изключителна вина на пострадалия, обезщетение не се дължи.

(2) Когато пострадалият виновно е допринесъл за увреждането, обезщетението се намалява.

Наследяване на правото на обезщетение

Чл. 6. (1) При смърт на увредения неговото право на обезщетение за имуществени вреди се наследява, а за неимуществени вреди - само ако е било предявено пред съд от увредения.

(2) Когато наследниците на лице, наказателното производство срещу което е прекратено поради смъртта му, предявят иск за обезщетение за вреди, ответникът може да се освободи от отговорност, ако докаже, че наследодателят им е извършил деяние, което съставлява престъпление.

Предявяване на иска

Чл. 7. (1) (Изм. - ДВ, бр. 43 от 2008 г., в сила от 30.05.2008 г., изм. - ДВ, бр. 98 от 2012 г., предишен текст на чл. 7 - ДВ, бр. 94 от 2019 г.) Искът за обезщетение се предявява пред съда по мястото на увреждането или по настоящия адрес или седалището на увредения срещу органите по чл. 1, ал. 1 и чл. 2, ал. 1, от чиито незаконни актове, действия или бездействия са причинени вредите.

(2) (Нова - ДВ, бр. 94 от 2019 г.) Когато искът е предявен пред съд, който е ответник по иска, съдът изпраща делото на най-близкия родово компетентен административен, районен или окръжен съд. Делата се разглеждат като последна инстанция от съответния Върховен касационен съд или Върховен административен съд.

Приложим закон

Чл. 8. (1) (Изм. - ДВ, бр. 43 от 2008 г., в сила от 30.05.2008 г., изм. - ДВ, бр. 98 от 2012 г.) Обезщетение за вреди, причинени при условията на чл. 1, ал. 1, чл. 2, ал. 1 и 2, чл. 2а и чл. 2б, ал. 1, може да се търси по този закон, а не по общия ред.

(2) (Нова - ДВ, бр. 98 от 2012 г.) Гражданите и юридическите лица могат да предявят иск по чл. 2б, ал. 1 по приключени производства само когато е изчерпана административната процедура за обезщетение за вреди по реда на глава трета "а" от Закона за съдебната власт, по която няма постигнато споразумение.

(3) (Предишна ал. 2 - ДВ, бр. 98 от 2012 г.) Когато закон или указ е предвидил специален начин на обезщетение, този закон не се прилага.

Отговорност на виновните длъжностни лица спрямо държавата и общините (Загл. доп. - ДВ, бр. 43 от 2008 г., в сила от 30.05.2008 г.)

Чл. 9. (Доп. - ДВ, бр. 59 от 1993 г., изм., бр. 12 от 1996 г.) (1) (Доп. - ДВ, бр. 67 от 1999 г., в сила от 27.08.1999 г., доп. - ДВ, бр. 43 от 2008 г., в сила от 30.05.2008 г.) Отговорността на виновните длъжностни лица спрямо държавата и общините за изплатените обезщетения по чл. 1, ал. 1 се осъществява при условията и по реда, предвидени в Кодекса на труда, Закона за държавния служител или в друг закон или указ.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 92 от 2000 г., в сила от 1.01.2001 г., изм. - ДВ, бр. 105 от 2005 г., в сила от 01.01.2006 г., доп. - ДВ, бр. 30 от 2006 г., в сила от 12.07.2006 г., изм. - ДВ, бр. 33 от 2006 г., доп. - ДВ, бр. 43 от 2008 г., в сила от 30.05.2008 г., доп. - ДВ, бр. 98 от 2012 г.) Длъжностните лица по чл. 2, ал. 1 и 2, чл. 2а и чл. 2б, ал. 1, органите по приходите и Агенцията за държавна финансова инспекция отговарят пред държавата за изплатените от нея обезщетения на увредени граждани и юридически лица само когато действията или бездействията им са признати за престъпление по съдебен ред. Отговорността е в пълен размер.

Такси и разноски

Чл. 9а. (Нов - ДВ, бр. 43 от 2008 г., в сила от 30.05.2008 г.) (1) За делата по този закон се внася проста държавна такса в размер, определен с тарифата, приета от Министерския съвет.

(2) Разноски по делата, както и разноски по изпълнението не се внасят предварително.

Производство пред съда

Чл. 10. (1) Делата по този закон пред съда се разглеждат със задължително участие на прокурор.

(2) (Изм. - ДВ, бр. 43 от 2008 г., в сила от 30.05.2008 г.) Ако искът бъде отхвърлен изцяло, съдът осъжда ищеца да заплати разноските по производството. Разноските се заплащат от ищеца и при оттегляне на иска изцяло или при отказ от иска изцяло.

(3) (Нова - ДВ, бр. 43 от 2008 г., в сила от 30.05.2008 г., доп. - ДВ, бр. 94 от 2019 г.) Ако искът бъде уважен изцяло или частично, съдът осъжда ответника да заплати разноските по производството, както и да заплати на ищеца внесената държавна такса. Съдът осъжда ответника да заплати на ищеца и възнаграждение за един адвокат или юрисконсулт, ако е имал такъв, съразмерно с уважената част от иска.

(4) (Нова - ДВ, бр. 94 от 2019 г.) Съдът осъжда ищеца да заплати на ответника възнаграждение за един адвокат, ако е имал такъв, съразмерно с отхвърлената част от иска, а в полза на юридическите лица се присъжда възнаграждение, ако те са били защитавани от юрисконсулт, чийто размер не може да надхвърля максималния размер за съответния вид дело, определен по реда на чл. 37 от Закона за правната помощ.

Съобщение чрез средствата за масова информация

Чл. 11. (1) (Изм. - ДВ, бр. 98 от 2012 г.) Когато досъдебното производство, образувано срещу задържан, е било прекратено или е постановена оправдателна присъда по обвинение за извършено престъпление поради това, че престъплението не е било извършено от гражданина или че деянието му не е престъпление, органът, който е прекратил производството или съдът, който е постановил оправдателната присъда, оповестява чрез средствата за масова информация, ако гражданинът или неговите наследници поискат това.

(2) Съобщение се прави задължително, когато средствата за масова информация са

разгласили за случая.

Заклучителни разпоредби

§ 1. За неуредените в този закон въпроси се прилагат разпоредбите на гражданските и трудовите закони.

§ 2. Законът влиза в сила от 1 януари 1989 г.

Преходни и Заклучителни разпоредби КЪМ ДАНЪЧНО-ОСИГУРИТЕЛНИЯ ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС

(ОБН. - ДВ, БР. 105 ОТ 2005 Г., В СИЛА ОТ 01.01.2006 Г.)

§ 88. Кодексът влиза в сила от 1 януари 2006 г., с изключение на чл. 179, ал. 3, чл. 183, ал. 9, § 10, т. 1, буква "д" и т. 4, буква "в", § 11, т. 1, буква "б" и § 14, т. 12 от преходните и заключителните разпоредби, които влизат в сила от деня на обнародването на кодекса в "Държавен вестник".

Преходни и Заклучителни разпоредби КЪМ АДМИНИСТРАТИВНОПРОЦЕСУАЛНИЯ КОДЕКС

(ОБН. - ДВ, БР. 30 ОТ 2006 Г., В СИЛА ОТ 12.07.2006 Г.)

§ 142. Кодексът влиза в сила три месеца след обнародването му в "Държавен вестник", с изключение на:

1. дял трети, § 2, т. 1 и § 2, т. 2 - относно отмяната на глава трета, раздел II "Обжалване по съдебен ред", § 9, т. 1 и 2, § 11, т. 1 и 2, § 15, § 44, т. 1 и 2, § 51, т. 1, § 53, т. 1, § 61, т. 1, § 66, т. 3, § 76, т. 1 - 3, § 78, § 79, § 83, т. 1, § 84, т. 1 и 2, § 89, т. 1 - 4, § 101, т. 1, § 102, т. 1, § 107, § 117, т. 1 и 2, § 125, § 128, т. 1 и 2, § 132, т. 2 и § 136, т. 1, както и § 34, § 35, т. 2, § 43, т. 2, § 62, т. 1, § 66, т. 2 и 4, § 97, т. 2 и § 125, т. 1 - относно замяната на думата "окръжния" с "административния" и замяната на думите "Софийския градски съд" с "Административния съд - град София", които влизат в сила от 1 март 2007 г.;

2. параграф 120, който влиза в сила от 1 януари 2007 г.;

3. параграф 3, който влиза в сила от деня на обнародването на кодекса в "Държавен вестник".

Преходни и Заклучителни разпоредби КЪМ ЗАКОНА ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА ОТГОВОРНОСТТА НА ДЪРЖАВАТА И ОБЩИНИТЕ ЗА ВРЕДИ

(ОБН. - ДВ, БР. 43 ОТ 2008 Г., В СИЛА ОТ 30.05.2008 Г.)

§ 9. Разпоредбите на § 7 и 8 се прилагат по отношение на неприключилите до влизането в сила на този закон производства, като таксата се присъжда в края на производството за всяка съдебна инстанция.

§ 10. Законът влиза в сила един месец след обнародването му в "Държавен вестник".

Преходни и Заключителни разпоредби
КЪМ ЗАКОНА ЗА ОТНЕМАНЕ В ПОЛЗА НА ДЪРЖАВАТА НА НЕЗАКОННО
ПРИДОБИТО ИМУЩЕСТВО

(ОБН. - ДВ, БР. 38 ОТ 2012 Г., В СИЛА ОТ 19.11.2012 Г.)

§ 16. Законът влиза в сила в 6-месечен срок от обнародването му в "Държавен вестник".

Преходни и Заключителни разпоредби
КЪМ ЗАКОНА ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА ОТГОВОРНОСТТА
НА ДЪРЖАВАТА И ОБЩИНИТЕ ЗА ВРЕДИ

(ОБН. - ДВ, БР. 98 ОТ 2012 Г.)

§ 8. (1) В 6-месечен срок от влизането в сила на този закон или от уведомяването им от регистратурата на Европейския съд по правата на човека иски за обезщетение по чл. 2б могат да подават и лицата, чиито жалби пред Европейския съд по правата на човека са отхвърлени поради неизчерпване на новосъздадените вътрешноправни средства за защита и производствата по тях са все още висящи пред националните инстанции.

(2) В 6-месечен срок от влизането в сила на този закон или от уведомяването им от регистратурата на Европейския съд по правата на човека лицата, чиито жалби пред Европейския съд по правата на човека са отхвърлени поради неизчерпване на новосъздадените вътрешноправни средства за защита и производствата по тях са приключили пред националните инстанции, могат да подадат заявления за обезщетение по реда на глава трета "а" от Закона за съдебната власт.

§ 9. Право да подадат заявление за обезщетение по реда на глава трета "а" от Закона за съдебната власт в 6-месечен срок от влизането в сила на този закон имат и лицата, чиито национални досъдебни или съдебни производства са приключили към датата на влизане в сила на този закон и не са изтекли повече от 6 месеца от постановяването на окончателния акт.

Преходни и Заключителни разпоредби
КЪМ ЗАКОНА ЗА ИЗМЕНЕНИЕ И ДОПЪЛНЕНИЕ НА ЗАКОНА ЗА ОТГОВОРНОСТТА
НА ДЪРЖАВАТА И ОБЩИНИТЕ ЗА ВРЕДИ

(ОБН. - ДВ, БР. 94 ОТ 2019 Г.)

§ 6. (1) Този закон се прилага за предявените иски молби, подадени след влизането му в сила.

(2) Неприключилите до влизането в сила на този закон производства се довършват от съдилищата, пред които са висящи, включително при последвало въззивно и касационно обжалване.